

Leo Trotskij: Den sovjetiska ekonomin i fara

(22 oktober 1932)

*[Ur The Militant, november och december 1932. Här översatt från versionen på marxists.org.
Översättning från engelska, Göran Källqvist.]*

Framgångarna under femårsplanens två första år visade borgarklassen i hela världen att den proletära revolutionen var en mycket allvarligare sak än det såg ut från början. Intresset för det sovjetiska "experimentet" växte snabbt. Kända grupper av ansedda borgerliga tidningar i många länder började publicera jämförande objektiv ekonomisk information.

Samtidigt återgav den internationella kommunistiska pressen den sovjetiska pressens mest optimistiska beräkningar och överdrev den grovt, antagligen i propagandasyfte, och förvandlade dem till en ekonomisk saga.

De småborgerliga demokraterna, som inte hade alls bråttom att bilda sig en uppfattning om ett så komplicerat faktum som oktoberrevolutionen, välkomnade med glädje möjligheten att hitta stöd för sin försenade medkänsla i femårsplanens statistik. Som belöning för sovjetrepublikens ekonomiska och kulturella framsteg "erkände" de den till sist storsint. Denna handling av moraliskt hjältemod gav många av dem en möjlighet att göra en intressant resa till nedsatt pris.

Det är förvisso oändligt mycket mer behjärtansvärt att försvara den första arbetarstatens socialistiska uppbygge än att stöda Wall Streets eller [London] Citys lösa påståenden. Men man kan ta lika lite hänsyn till detta herrskaps halvhjärtade sympati gentemot sovjetregeringen som till Amsterdamkongressens motvilja mot militarism.

Folk av paret Webbs sort (och de är inte de värsta i detta sällskap) är givetvis inte alls benägna att bry sina hjärnor med den sovjetiska ekonomins motsättningar. Utan att på något sätt förpliktiga sig strävar de i första hand att utnyttja Sovjets erövringar för att skämma ut eller hetsa upp de härskande kretsarna i sitt eget land. För dem är en utländsk revolution ett underordnat vapen för sin egen reformism. I detta syfte, liksom för sin egen sinnesfrid, behöver "Sovjetunionens vänner" och den internationella kommunistiska byråkratin en bild av framgångar i Sovjet som är så enkel, harmonisk och lugnande som möjligt. Var och en som stör denna bild är inget annat än en fiende och kontrarevolutionär.

Under de senaste två åren, det vill säga under den period då den sovjetiska ekonomins motsättningar och bristande balans redan har börjat synas på den officiella sovjetiska pressens sidor, har en förenklad och skadlig idealisering av övergångsregimen befast sig särskilt i den internationella kommunistiska pressen.

Det finns inget så osäkert som sympatier som grundar sig på sagor och påhitt. Det går inte att lita på folk som kräver lögn för sin sympati. Den sovjetiska ekonomins överhängande kris kommer oundvikligen, och inom en ganska nära framtid, att krossa den sockrade sagan, och vi har ingen

anledning att tvivla på att det kommer att driva in många källborgerliga vänner på likgiltighetens, om inte fientlighetens, vägar.

Ännu värre och mycket allvarligare är att den sovjetiska krisen kommer att överraska de europeiska arbetarna, främst kommunisterna, helt oförberedda och göra dem mottagliga för den socialdemokratiska kritiken, som är absolut fientlig mot Sovjet och socialismen.

I denna såväl som alla andra frågor kräver den proletära revolutionen sanningen, och enbart sanningen. I denna korta broschyr har jag ansett det nödvändigt att presentera den sovjetiska ekonomins motsättningar i all sin skärpa, hur ofullständiga och osäkra många av dess erövringar är, ledningens grova misstag, och de faror som står i vägen för socialismen. Låt våra småborgerliga vänner flödigt måla sina rosa och babyblå färger. Vi anser det mer korrekt att med ett tjockt svart streck stryka under de svaga och oförsvarbara punkter där fienden riskerar att bryta igenom. Allt larmande om vår fiendskap mot Sovjetunionen är så absurt att det innehåller sitt eget motgift. Den närmaste framtiden kommer att föra med sig nya bekräftelser på att vi har rätt. Vänsteroppositionen lär arbetarna att se farorna och inte gå vilse när fara hotar.

Den som bara accepterar den proletära revolutionen när den åtföljs av alla bekvämligheter och livslånga garantier kan inte följa med oss längs denna väg. Vi tar arbetarstaten som den är och vi försäkrar, "Detta är vår stat". Trots sitt arv av underutveckling, trots svält och tröghet, trots de byråkratiska misstagen och till och med vidrigheterna, måste världens alla arbetare med näbbar och klor försvara sitt framtida socialistiska fosterland, som denna stat representerar.

Först och främst måste vi tjäna Sovjetrepubliken genom att berätta för arbetarna sanningen om den, och på så sätt lära dem att bereda vägen till en bättre framtid.

Konsten att planera

Omvälvningen i oktober och Sovjetstatens grundläggande lagar gav grundförutsättningarna för en socialistisk planering. Under loppet av ett antal år skapades och startades statliga institutioner för en central skötsel av ekonomin. Det utfördes ett viktigt skapande arbete. Det som förstördes under det imperialistiska kriget och inbördeskriget har återupprättats. Det har skapats storslagna företag, nya industrier, hela industrigrenar. Man har i levande livet visat vilken förmåga proletariatet har när det organiserats i en stat, en förmåga att styra ekonomin med nya metoder och skapa materiella värden i en tidigare aldrig skådad takt. Allt detta har uppnåtts mot bakgrund av en förfallande världskapitalism. För första gången har socialismen som system visat att den gör anspråk på att kunna segra historiskt, inte på *Kapitalets* sidor, utan med hjälp av vattenkraftverk och masugnar. Det säger sig själv att Marx skulle ha föredragit det sättet att visa det på.

Men lättsinniga påståenden att Sovjetunionen redan har uppnått socialismen är kriminella. Landvinningarna är enorma. Men det återstår fortfarande en mycket lång och svår väg för att verkligen besegra den ekonomiska anarkin, övervinna de bristande proportionerna, säkerställa att det ekonomiska livet är i balans.

Trots att den första femårsplanen tog hänsyn till alla möjliga aspekter, kunde den på grund av hur saker och ting är inte vara något annat än en första och grov hypotes, som under arbetets gång redan

på förhand var förutbestämd att behöva omarbetas grundligt. Det är omöjligt att i förväg skapa ett fullständigt harmoniskt ekonomiskt system. Planeringshypotesen kunde inte undgå att innehålla gamla obalanser och oundvikligen utveckla nya. En centraliserad skötsel innebär inte bara stora fördelar utan också risken att centralisera misstag, det vill säga att i utomordentligt hög grad utvidga dem. Bara genom att hela tiden justera planen medan den genomförs, att omarbeta den delvis och som helhet, går det att garantera att den är ekonomiskt effektiv.

Den socialistiska planeringskonsten faller inte från himlen och uppstår heller inte fullt utvecklad i ens händer i och med erövrandet av makten. Denna konst går bara att behärska med hjälp av kamp, steg för steg, inte av några få utan av miljoner, som en ingående del i den nya ekonomin och kulturen. Det är inget förvånande eller nedslående i det faktum att konsten att sköta ekonomin vid oktoberrevolutionens 15-årsjubiléum fortfarande befinner sig på ett mycket lågt plan. Tidningen *Za Industrializatsija (ZI)* [För industrialiseringen] ansåg det möjligt att tillkännage: ”Vår fungerande planering har varken händer eller fötter.” (12 september 1932.) Och just nu är kärnfrågan precis fungerande planering.

Vi har mer än en gång betonat att ”med en felaktig planering, eller – vilket är ännu viktigare – med en felaktig uppföljning av planen medan den genomförs, kan en kris utvecklas när femårsplanen närmar sig sitt slut, och skapa oöverstigliga svårigheter att utnyttja och utveckla dess otvivelaktiga framgångar.” (”Nya svängar och nya faror”, 15 juli 1931, *Oppositionsbulletinen*, nr 23.) Det var just av denna orsak som vi ansåg att den förhastade och rent slumpartade ”omvandlingen av femårsplanen till en fyraårsplan var en ytterst lättsinnig och äventyrlig handling.” (*Ibid.*) Tyvärr har båda våra farhågor och varningar helt och hållet bekräftats.

Femårsplanens preliminära slutresultat

För närvarande går det inte ens att diskutera att verkligen fullborda femårsplanen på fyra år (eller mer exakt fyra år och tre månader). Att desperat piska på och driva på under de sista två månaderna kommer inte att få någon effekt på slutresultaten. Det är ännu omöjligt att avgöra hur stor del av det preliminära programmet som fullgjorts – det vill säga mätt i ekonomiska termer. De data som har publicerats i pressen är mer statistiskt formella till sin natur än ekonomiskt exakta. Om bygget av en ny fabrik är till 90 % färdig och arbetet sedan stoppas på grund av brist på råvaror, då kan man ur formell statistisk synvinkel beskriva planen som till 90% fullbordad. Men ur ekonomisk synvinkel måste de utgifter som har uppstått helt enkelt hamna i förlustkolumnen. Ur nationell ekonomisk synvinkel ligger den faktiska effektiviteten (deras användbara funktion) hos de färdigbyggda fabrikerna eller de fabriker som håller på att byggas, fortfarande helt i framtiden. Men oavsett hur imponerande resultaten är – även om vi tittar på dem ur rent kvantitativ synvinkel – så är de långtifrån de resultat som skisserades i planen.

Produktionen av kol ligger för närvarande på samma nivå som förra året, och är därmed långt från att ha uppnått de siffror som planen satte upp för femårsplanens *tredje* år. ”Donetsbäckenet sackar efter och ligger sist bland sovjetindustrins mest underutvecklade delar”, klagar *Pravda*. ”Spänningarna ökar inom bränslebalansen”, upprepar *ZI* (8 oktober 1932).

1931 producerades 4,9 miljoner ton gjutjärn istället för de 7,9 miljoner ton som planen hade bestämt; 5,3 miljoner ton stål istället för 8,8 miljoner; och slutligen 4 miljoner ton varmvalsat stål istället för 6,7 miljoner. Jämfört med 1930 innebär det en minskning av gjutjärn med 2%, stål med 6% och varmvalsat stål med 10%.

Under nio månader 1932 producerades 4,5 miljoner ton gjutjärn, 4,1 miljoner ton stål, 3,5 miljoner ton varmvalsat stål. Samtidigt som produktionen av järn har ökat avsevärt (nya masugnar!) ligger produktionen av stål och varmvalsat stål kvar på ungefär samma nivå som förra året. Utifrån industrialiseringens övergripande uppgifter är det givetvis inte råjärn som är avgörande utan stål och varmvalsat stål.

Kvantitet och kvalitet

Sida vid sida med dessa kvantitativa resultat, som Ekonomitjeskaja *Zjizn* (EZ) [Ekonomiska livet] beskriver som ”chockartade försyndelser”, ska vi sätta den ytterst ofördelaktiga och på grund av sina konsekvenser mycket farligare försämringen av kvaliteten. Tillsammans med den ekonomiska specialpressen erkänner *Pravda* öppet att ”situationen vad gäller kvalitetsmått är otillåtlig [inom den tunga metallurgin]”. ”De bristfälliga produkterna äter upp det stål vars kvalitet är god.” ”De tekniska koefficienterna för användning av utrustningen har försämrats betydligt.” ”Produktionskostnaderna för varor ökar kraftigt.” Två siffror räcker: 1931 kostade ett ton järn 35 rubel, under första halvan i år blev kostnaden 60 rubel.

1929-1930 smältes 47.000 ton koppar, 1931 48.000 ton, en tredjedel av den mängd som planen bestämt. För innevarande år har planen minskats till 90.000 ton, men under de första 8 månaderna har mindre än 30.000 ton smälts. Vi behöver inte kommentera vad detta innebär för tillverkningen av maskiner i allmänhet, och elektroteknisk utrustning i synnerhet.

Trots alla framgångar på elektrifieringens område sackar den efter betydligt. I augusti levererade kraftverken 71% av den energi de förmodades producera. *ZI* skriver om ”det odugliga, obildade, icke kulturella utnyttjandet av de uppbyggda kraftverken”. På energiproduktionens område hotar stora svårigheter i vinter. De har redan börjat i Leningrad- och Moskvaregionerna.

Den lätta industrin, som förra året sackade efter planen omåttligt, visade under första halvan i år en uppgång på 16%, men föll under tredje kvartalet under förra årets siffror. Livsmedelsindustrin ligger på sista plats. Den tunga industrins extra produktion av varor utgör för de åtta månaderna bara 35% av årets mål. Det går inte att bedöma hur stor del av dessa hastigt framimproviserade varor som verkligen motsvarar marknadens krav.

Fabrikerna förses med kol och råvaror med hjälp av blixtsatser. Som *EZ* uttrycker det ”sitter [industrin] på blixtar”. Men inte ens blixtar kan leverera saker som inte existerar.

Hastigt bruten och dåligt sorterad kol hämmar de koksproducerande företagen. Ett orimligt högt innehåll av fukt och slagg i koks minskar inte bara den mängd metall som produceras med miljontals ton utan försämrar också dess kvalitet. Maskiner av dålig metall ger underlägsna resultat, går sönder, tvingar arbetarna till överksamhet och försämras snabbt.

I Uralregionen, informerar oss tidningen, ”är det problem för masugnarna. På grund av otillräcklig tillgång på bränsle tvingas de kylas ner mellan tre till tjugo dagar.” Här är ett i allra högsta grad belysande problem: metallurgiföretagen i Uralregionen hade egna hästtransporter för att transportera bränsle. I februari i år uppgick antalet hästar till 27.000, antalet föll i juli till 14.000 och i september till 4.000. Orsaken var brist på foder.

På följande sätt karakteriserar *Pravda* tillståndet för traktorfabriken i Stalingrad, där mängden årliga gjutningar sjönk från 250.000 till 140.000 ton. ”På grund av bristen på elementär och ständig teknisk övervakning har utrustningen ... förfallit omåttligt.” ”Andelen felaktiga produkter har blivit så hög som 35%.” ”Fabrikens hela mekanism vältrar sig i smuts.” ”I gjuterierna finns inga tankar på nästa dag.” ”Hantverksmetoder översvämmar produktionen vid löpande bandet.”

Varför minskar produktionen inom den lätta metallurgin trots de kolossala investeringarna. Därför att, svarar *Pravda*, ”de olika branscherna i en sammanslutning inte samordnas i enlighet med sin kapacitet.” Ändå har den kapitalistiska teknologin löst uppgiften att samordna branscher. Och hur mycket mer komplicerat och svårt det är att samordna självständiga företag och hela industrigrenar!

”Cementfabriken i Podolsk är i farliga trångmål”, skriver *ZI*. ”Under första halvåret uppfylldes produktionsprogrammet till ungefär 60%, under de senaste månaderna uppfylldes det bara till 40% ... De grundläggande kostnaderna är dubbelt så höga som de som bestämts i planen.” Ovanstående kännetecken gäller i olika grad för hela den nuvarande industrin.

Byråkratins ramaskrin om kvantitet leder till en fruktansvärd försämring av kvaliteten. En låg kvalitet undergräver i nästa skede kampen för kvantitet. Kostnaderna för irrationella ”framgångar” överskrider i slutändan många gånger värdet på samma framgångar. Varje avancerad arbetare är bekant med denna dialektik, inte genom de kommunistiska högskolornas böcker (tyvärr ännu mer undermåliga varor) utan i praktiken, genom erfarenheter i sina egna gruvor, fabriker, järnvägar, bränslestationer, etc.

Effekterna av denna vanvettiga jakt har helt och hållet genomsyrat utbildningsområdet. *Pravda* tvingas medge, att ”genom att sänka kvaliteten på lärläsningsen, hoppa över vetenskapliga ämnen eller gå igenom dem i ’kavalleritempo’ så hjälpte inte VTUZI [de högsta teknologiska utbildningsinstitutionerna], som slog in på denna väg, industrin utan skadade den istället.” Men vem är ansvarig för ”kavalleritempot” i de högsta utbildningsinstitutionerna?

Om vi skulle ta med en korrigerande koefficient för kvalitet i officiella data, skulle index på uppfyllandet av planen omedelbart sjunka betydligt. Till och med Kujbysjev tvingades medge detta för mer än ett år sedan. ”Siffrorna gällande industrins kolossala tillväxt blir relativa”, tillkännagav han försiktigt under ett möte med Nationella ekonomins högsta råd, ”när man tar med variationer i kvalitet i beräkningen.” Rakovskij uttryckte sig mycket klarare: ”Om man inte tar hänsyn till produktionens kvalitet så utgör de kvantitativa siffrorna i sig själva en statistisk fantasi.”

Byggnadssektorn

För mer än två år sedan varnade Rakovskij för att planens omfattning låg över de tillgängliga resurserna. ”Varken omfattningen på den produktionstillväxt som planen slår fast”, skrev han, ”eller

den specificerade planen för byggnadssektorn hade förberetts ... Hela den föregående politiken på industriområdet inskränkte sig i själva verket till ett forcerat utnyttjande av gammalt fast kapital ... utan minsta tanke på framtiden." Försöket att kompensera förseningar med ett enda språng framåt är allra minst realistiskt inom byggsektorn. De resurser som är nödvändiga för att uppfylla planen "går inte att få tag på i landet och kommer inte att gå att få tag på inom den närmaste framtiden." Därav varningen: "Planen för byggnadssektorn kommer i betydande grad att falla samman."

Och denna förutsägelse har blivit fullständigt bekräftad. På tillverkningsområdet var eftersläpningen enormt stor så tidigt som 1931. Den har vuxit ännu mer under det nuvarande året. Konstruktionsprogrammet för transporter var enligt departementets egna beräkningar uppfyllt till 38% på nio månader. Andra branscher som rör tillverkning är som allmän regel ännu sämre ställda, och sämst av alla är bostadsbyggandet. Material och ekonomiska resurser ät uppdelade mellan alltför många tillverkare, vilket leder till att investeringarna har låg effektivitet.

65 miljoner rubel lades ut på kopparfabriken Balchasjkij, Utgifterna ökar varje dag – i verkligheten för ingenting. För att kunna fortsätta arbetet var det nödvändigt att under ett år transportera 300.000 ton gods, medan de tillgängliga transporterna bara kan forsla totalt 20.000 ton. Det finns alltför många liknande, om än inte så uppenbara fall.

Dålig kvalitet på material och utrustning visar sig allra tydligast inom byggnadssektorn. "Järn till yttertaken är av så usel kvalitet", skriver *Pravda*, "att det knäcks så fort man hanterar det."

Den chockerande eftersläpningen på byggnadsområdet undergräver automatiskt den andra femårsplanens grundvalar.

Den inhemska obalansen och världsmarknaden

Frågan om balansen mellan produktionens olika delar och ekonomins olika branscher utgör själva kärnan i den socialistiska ekonomin. De slingriga vägar som leder fram till en lösning av detta problem finns inte utritade på någon karta. Att hitta dem, eller rättare sagt bygga dem, är uppgiften för en lång och svår framtid.

Hela industrin klagar på bristen på reservdelar. Vävarnas vävstolar står inaktiva eftersom det saknas en bult. "Sortimentet av de konsumtionsvaror som produceras", skriver *EZ*, "är slumpartat och motsvarar inte ... efterfrågan."

"Bara under loppet av första halvåret 1932 har en miljard rubel låsts, 'frusits', av [den tunga] industrin, i form av material i lager, ofärdiga produkter, och till och med färdiga produkter i fabrikernas lager." (*ZI*, 12 september 1932.) Så uttrycks i pengar vissa av de officiella bedömningarnas bristande proportioner och brist på samklang.

Både större och mindre disproportioner gör det nödvändigt att vända sig till den internationella marknaden. Importerade varor till ett värde av en *tjervonets* (valutaenhet i guld) kan få den inhemska produktionen ur sitt stagnerande läge till ett värde av hundratals och tusentals *tjervonetsi*. Ekonomins övergripande tillväxt å ena sidan, och spirandet av nya krav och nya obalanser å den andra, ökar undantagslöst behovet att ansluta sig till världsekonomin. Programmet för "oberoende",

det vill säga sovjetekonomins självtillräckliga karaktär, avslöjar alltmer sin reaktionära och utopiska karaktär. Envælde är Hitlers ideal, inte Marx' eller Lenins.

Således ökade importen av malm från femårsplanens inledning femfaldigt i volym och fyrfaldigt i värde. Om denna del av importen minskade i år så berodde det uteslutande på den utländska valutan. Men när det gäller detta ökade importen av fabriksmaskiner omåttligt.

I ett tal den 8 oktober påstod Kaganovitj att oppositionen, både vänster- och höger-, ”föreslår att vi ska öka vårt beroende av den kapitalistiska världen.” Som om det handlade om någon konstgjord och godtycklig åtgärd, och inte om den ekonomiska tillväxtens automatiska logik!

Samtidigt citerar den sovjetiska pressen med lovord den intervju som Sokolnikov gav strax innan sin avresa från London. ”I England sprider sig alltmer insikten om det faktum att den sovjetiska statens *avancerade* industriella och teknologiska ställning kommer att ge den brittiska industrin en *mycket större* marknad för sina produkter.” Sokolnikov anser inte att en försvagning utan ett stärkande av banden till den utländska marknaden, och följaktligen ett starkare beroende av världsekonomin, är ett tecken på Sovjetunionens ekonomiska framsteg. Kan det vara möjligt att den tidigare oppositionsmedlemmen Sokolnikov handlar med ”trotskistiskt smuggelgods”? Men om så är fallet, varför visas han upp av den officiella pressen?

Stalins tal med dess välgörande ”sex villkor” riktades mot den låga kvaliteten inom produktionen, de höga kostnaderna för arbetskraftens migration, det stora slöseriet, etc. Efteråt har det inte publicerats en enda artikel utan hänvisningar till ”det historiska talet”. Och under tiden har allt det elände som skulle botas med de sex villkoren blivit allt värre och har antagit en mer elakartad karaktär.

Arbetarnas ställning

Den officiella pressen vittnar dagligen om hur Stalins recept har misslyckats. Som en förklaring av den minskande produktionen pekar *Pravda* på ”det minskande antalet arbetare på fabrikerna, den ökande migrationen, den försämrade arbetsdisciplinen.” (23 september.) Till kategorin orsaker till den extremt låga produktiviteten på kombinatet [sammanslutningen] Röda Ural, räknar *ZI* upp, jämte ”den chockerande obalansen mellan kombinatets olika delar”: (1) ”arbetskraftens enorma migration”; (2) ”den virriga lönepolitiken för arbetarna”; (3) ”misslyckandet att ge [fabriksarbetarna] någon sorts beboeliga bostäder”; (4) ”fabriksarbetarnas obeskrivliga mat”; (5) ”den katastrofalt försämrade arbetsdisciplinen”. Vi har citerat ordagrant. Vad gäller migrationen, som ”har vuxit utöver alla gränser”, skriver denna tidning, att ”[arbetarnas] levnadsförhållanden är utan undantag förskräckliga i alla icke-järnhaltiga metallurgiföretag.”

I lokomotivfabrikerna, som bara lyckades förse landet med omkring 250 lokomotiv under årets tre första kvartal, ”märks en akut brist på kvalificerade arbetare. Under sommaren lämnade mer än tvåusen arbetare bara Kolomenskfabriken.” Orsakerna? ”Dåliga levnadsförhållanden.” I Sormovskfabriken ”är fabriken kök en sylta av värsta sort”. (*ZI*, 28 september.) I den privilegierade traktorfabriken i Stalingrad ”har fabriken kök försämrats våldsamt i sitt arbete”. (*Pravda*, 21 september.)

Vilket missnöje arbetarna måste ha visat för att tvinga fram dessa fakta i den stalinistiska pressens spalter!

Inom textilindustrin är förhållandena förstås inte bättre. ”Bara i Ivanovskdistriktet”, informerar oss *EZ*, ”lämnade omkring 35.000 arbetare fabriker.” Enligt samma tidning finns det fabriker i landet där mer än 60% av den totala arbetskraften byts ut varje månad. ”Fabriken förvandlas till en genomfartsväg.”

Som förklaring till ”de sex villkorens” misslyckande fanns det under lång tid en tendens att begränsa observationerna till ohöjda anklagelser mot företagsledningen och arbetarna själva: ”oförmåga”, ”bristande vilja”, ”vilas på lagrarna”, etc. Men under de senaste månaderna har tidningarna alltmer, om än förstulet, pekat på den verkliga kärnan till missförhållandena, arbetarnas outhärdliga levnadsförhållanden.

Rakovskij pekade på denna orsak för mer än två år sedan. ”Skälet till det ökande antalet maskinhaverier, orsaken till den försämrade arbetsdisciplinen, skälet till behovet att öka antalet arbetare”, skrev han, ”ligger i det faktum att arbetarna är fysiskt oförmögna att orka med en belastning som överanstränger dem.”

Men varför är levnadsförhållandena dåliga? Som förklaring hänvisar tidningarna till ”den föraktfulla (!) inställningen till frågor rörande arbetarnas levnadsförhållanden och vad gäller att förse dem med livets nödortf.” (*ZI*, 24 september.) Med denna enda mening har den stalinistiska pressen sagt mer än den avsåg. En ”föraktfull inställning” till arbetarnas behov i en arbetarstat är bara möjlig från en arrogant och okontrollerad byråkrati.

Denna riskabla förklaring var utan tvivel nödvändig för att dölja ett grundläggande faktum: bristen på viktiga varor till arbetarna. Landets inkomster är felaktigt fördelade. Ekonomiska uppgifter fastställs utan att hänsyn tas till de faktiska medlen. En alltmer omänsklig börda läggs på arbetarnas axlar.

Hänvisningar till ”avbrott” i leveranserna av livsmedel kan nu återfinnas i varenda nummer av den sovjetiska pressen. Undernäring och att tvingas göra sitt yttersta – kombinationen av dessa två förhållanden räcker för att förstöra utrustningen och göra arbetarna utmattade. Som tröst trycker *Pravda* ett foto på en arbetarkvinna som ger mat ”till sin egen gris”. Det är utvägen. ”Privat hemekonomi”, föreläser tidningen, ”har hittills bundit arbetarna till kapitalismen, men knyter dem nu till sovjetsystemet.” Man tror inte sina ögon! En gång i tiden fick vi höra att den privata hemekonomin var beroende av ett förslavande av kvinnan, det samhällseliga slaveriets allra mest avskryvbara beståndsdel. Men nu verkar det som om ”egna privata” grisar knyter proletariatet till socialismen. På detta sätt förvandlar de hycklande ämbetsmännen en grym nödvändighet till en dygd.

Dålig livsmedelsförsörjning och nervös utmattning orsakar apati mot den omgivande miljön. Som ett resultat av det drabbas inte bara gamla fabriker utan också de nya fabriker som byggts enligt senaste nytt inom teknologin snabbt av stagnation. *Pravda* utfärdar själv denna utmaning: ”Försök att hitta åtminstone en masugn som inte vadar i skräp!”

Tillståndet för moralen är inte bättre än de fysiska förhållandena. ”Fabriksledningen har avskilt sig från massorna.” (*Pravda.*) Istället för en lyhörd inställning till arbetarna, ”råder ett skamlöst tyranniserande och despotism.” I varje enskilt fall handlar det om enstaka fabriker – *Pravda* kan inte gissa att summan av enskilda fall utgör den stalinistiska regimen.

I hela den icke-järnhaltiga metallindustrin ”finns det inte en enda fabrikskommitté som fungerar någorlunda tillfredsställande.” (*ZI*, 13 september.) Men hur kan det komma sig att fabrikskommittéerna i en arbetarstat – i hela industrin och inte bara i sektorn för icke-järnhaltiga metaller – inte fungerar tillfredsställande? Beror det kanske på att de stryps av partibyråkratin?

Vid lokomotivfabriken Dzerzjinskij togs det under ett enda möte med smedernas centrala byrå samtidigt upp 18 fall av uteslutningar ur partiet, bland hjulmakarna – 9 fall, bland metallarbetarna – 12 fall. Frågan är inte begränsad till en enstaka fabrik. Tyranniet härskar överallt. Och byråkratins enda svar på initiativ och kritik underifrån är – förtryck.

Den internationella Vänsteroppositionens utkast till plattform [april 1931] förkunnar: ”Arbetarnas levnadsstandard och deras roll i staten är de socialistiska framgångarnas främsta måttstock.” ”Om den stalinistiska byråkratin skulle närma sig planeringens uppgifter och ekonomins levande reglering ur denna synvinkel”, skrev vi för mer än ett år sedan, ”så skulle den inte misslyckas så våldsamt varje gång, den skulle inte tvingas genomföra en politik av slösaktiga svängar, och den skulle inte ställas inför politiska faror.” (*Nya svängar och nya faror.*)

Jordbruksekonomin

”Sovjetunionens jordbruksekonomi”, skrev *Pravda* den 28 september, ”har helt och fullt slagit in på vägen till socialismen.” Sådana fraser, vilka som regel bara understöds genom att åberopa antalet kollektiverade bondgårdar och hektar, utgör i sig själva en värdelös parodi på jordbrukets verkliga förhållanden och de ömsesidiga förhållandena mellan städerna och byarna.

Den besinningslösa kapplöpningen för att slå rekord i kollektivisering, utan att ta hänsyn till jordbrukets ekonomiska och kulturella utvecklingsmöjligheter, har i själva verket lett till katastrofala konsekvenser. Den krossade de små varuproducenternas drivfjädrar långt innan den kunde ersätta dem med andra och mycket högre ekonomiska drivfjädrar. På jordbrukets område är administrativa påtryckningar helt maktlösa, och de tappar kraften snabbare än inom industrin.

”Byarna i Kaukasus”, får vi höra i samma *Pravda*, ”fick pris för sin vårsåddskampanj. Samtidigt visade sig skörden bli så dålig att åkrarna blev helt igenvuxna med ogräs.” Byarna i Kaukasus är en symbol för det administrativa ståhejet om kvantitet på jordbrukets område. 100% kollektivisering har lett till 100% åkrar igenvuxna med ogräs.

Kollektivjordbruken tilldelades mer än 100.000 traktorer. En enorm seger! Men som ett oräkneligt antal rapporter i de lokala tidningarna visar står traktorernas antal långtifrån i överensstämmelse med deras effektivitet. Vid maskinverkstaden Poltava, en av de nyaste, ”är 19 av de 27 traktorer som nyligen levererades redan allvarligt skadade.” Dessa siffror gäller inte bara enstaka fall. Stationen Volga Ukraina har 52 traktorer. Av dessa har två inte fungerat sedan i våras, 14 fick gås igenom helt och hållet, och av de återstående 36 används mindre än hälften för sådd, ”och även

dessa står växelvis stilla.” Andelen verkligt fungerande av de 100.000 traktorerna är ännu inte fastställt.

Under den fullständiga kollektiviseringens allra snurrigaste ögonblick gjorde Rakovskij en bister förutsägelse: ”Av alla de resultat som har förberetts av hela den föregående politiken, och förvärrats av perioden av ultravänsteristisk äventyrspolitik, kommer det främsta resultatet att bli en försämring av landsbygdsekonomin produktivitet. Den kommer otvivelaktigt att bli uppenbar inom kreatursuppfödningen och den del av odlingarna som ägnas åt att producera tekniska råvaror, och bli alltmer uppenbar inom spannmålsodlingen.”

Hade Rakovskij fel? Tyvärr inte. Inget kan ge ett så chockerande intryck som det lilla, ganska omärkliga dekret som utfärdades av centrala exekutivkommittén den 11 september 1932, och inte kommenterades i den sovjetiska pressen. Undertecknat av Kalinin och Molotov tvingas de självägande bönderna lämna in alla hästar till ett fast pris, för kollektivjordbrukens behov och på deras begäran. Kollektivjordbruken är i sin tur skyldiga att återlämna hästarna till sina ägare i ”gott skick”.

Sådana är förhållandena mellan landsbygdsekonomin socialistiska och småborgerliga delar! Kollektivjordbruken odlar 80-90% av den uppodlade marken, och borde i teorin locka till sig de enskilda odlarna med hjälp av sina landvinningar, men tvingas i själva verket ta till lagliga ingripanden från staten för att med tvång skaffa sig hästar från de enskilda ägarna för sina egna behov. Allting har vänts upp och ner. Detta enda dekret från 11 september utgör ett fördömande av Stalin-Molotovs politik.

Problemet att upprätta bandet [mellan stad och by]

Skulle det ömsesidiga förhållandet mellan städerna och byarna kunna förbättras på materiellt produktiv grund?

Låt oss än en gång påminna: den proletära diktaturens ekonomiska grund kan anses vara helt säkerställd först från det ögonblick då staten inte tvingas ta till administrativa tvångsåtgärder mot majoriteten av bönderna för att få jordbruksprodukter, det vill säga när bönderna i utbyte mot maskiner, verktyg och föremål för personligt bruk frivilligt förser staten med den nödvändiga mängden spannmål och råvaror. Bara på denna grundval – och tillsammans med andra nationella och internationella nödvändiga förutsättningar – kan kollektiviseringen få en nödvändig socialistisk karaktär.

Förhållandet mellan priserna för industriprodukter och jordbruksprodukter har utan tvekan förändrats till böndernas fördel. Det är i själva verket en omöjlig uppgift att göra beräkningar på detta område som motsvarar verkligheten. *Pravda* skriver till exempel att ”kostnaden för en centner [ungefär 45 l] mjölk från kollektivjordbruken varierar mellan 43 och 206 rubel.” Variationen är ännu större mellan de statliga priserna och priset på de lagliga marknaderna. Priserna på industriprodukter är inte mindre olika, och beror på via vilka kanaler de når bönderna. Men utan att på något sätt påstå att vara exakt går det att hävda att prissaxen, i ordets snäva bemärkelse, har stängts igen av bönderna. Byarna har börjat få tillräckligt mycket penningekvivalenter för sina produkter att det skulle garantera dem industrivaror till fasta statliga priser – om det fanns sådana varor.

Men en av de viktigaste obalanserna härrör ur det faktum att tillgången på varor inte motsvarar tillgången på pengar. På valutacirkulationens språk kallas det inflation. På den planerade ekonomins språk betyder det överdrivna planer, en felaktig fördelning av krafter och medel, speciellt mellan produktionen av konsumtionsvaror och produktionen av produktionsmedel.

När prisförhållandena började vända sig mot städerna skyddade de sistnämnda sig genom att "frysa" varorna, det vill säga de fördes helt enkelt inte in i cirkulationen utan behölls för att distribueras byråkratiskt. Det innebar att bara saxens penningskugga hade slutit sig, medan dess materiella obalans kvarstod. Men bönderna är inte särskilt intresserade av skuggor. Bristen på varor har drivit dem och fortsätter att driva dem i riktning mot en strejk: de vill inte lämna ifrån sig sitt spannmål mot pengar.

Eftersom leveransen av livsmedel och råvaror från jordbruket inte har blivit ett enkelt och lönsamt utbyte för båda sidor, har det precis som tidigare förblivit "en politisk kampanj", "en militant satsning", som varenda gång kräver att stats- och partiapparaten mobiliseras. "Många kollektivjordbruk", rapporterar *Pravda* försiktigt (26 september), "motsätter sig insamlandet av spannmål och gömmer sina förråd." Vi vet vad ordet "många" betyder i detta sammanhang. Om utbytet mellan städer och byar vore fördelaktigt skulle inte bönderna ha någon som helst orsak att "gömma sina förråd", men om utbytet inte är fördelaktigt, det vill säga om det tar formen av tvångsöverföring, då kommer *alla* och inte bara "många" kollektivjordbrukare, såväl som enskilda jordbrukare, att försöka gömma sitt spannmål. Böndernas plikt att tillhandahålla köttprodukter har nu officiellt fått karaktären av en naturaskatt, med alla de förtryckande konsekvenser som det leder till. De ekonomiska resultaten av den fullständiga kollektiviseringen uttrycks mycket bättre i dessa fakta än enbart i statistik över hur stora områden som kollektiviserats.

Det faktum att det har antagits hårda lagar mot att stjäla socialistisk egendom räcker för att avgöra hur omfattande detta fördärv är, och kontentan av det i byarna utgörs av det faktum att bönderna försöker överföra sitt spannmål i kapitalistiska och inte socialistiska banor. Priserna på spekulationsmarknaden är tillräckligt höga för att rättfärdiga användning av dödsstraff. Hur stor del av livsmedlen överförs till spekulationskanaler?

I fisketrusten vid Volga och Kaspiska havet beräknar man att 20% av fångsten går till den privata marknaden. "Och hur mycket går dit i verkligheten?", frågar *Pravda* skeptiskt. Inom jordbruket måste andelen som åderlåtts vara avsevärt mycket större. Men redan 20% innebär tiotals miljoner ton bröd. Förtryck kan vara en oundviklig metod för att rädda sig själv. Men det ersätter inte upprättandet av ett band, det skapar inte den proletära diktaturens ekonomiska grund och det säkerställer inte ens anskaffandet av mat.

Myndigheterna kunde därför inte nöja sig med bara förtryck. Under kampen för spannmål och råvaror fann de sig tvingade att beordra städerna att leverera industriprodukter, samtidigt som statens och kooperativens förråd i städerna, speciellt på landsbygden, har blivit tomma.

Årets bokslut över "bandet" med byarna har ännu inte gjorts upp. Men städernas handelskanaler är uttömda. "Vi gav mer varor till byarna", sa Kaganovitj den 8 oktober i Moskva, "och om jag får

använda detta uttryck så har vi förolämpat städerna.” Uttrycket är absolut tillåtligt. Städerna och industridistriktet, det vill säga arbetarna, har blivit förolämpade.¹

Den planerade ekonomins villkor och metoder

Hur ser de organ som utarbetar och tillämpar planen ut? Vilka är metoderna för att kontrollera och styra den? Vilka är villkoren för att den ska lyckas?

Här måste tre system underkastas en kort analys: (1) de speciella statliga departementen, det vill säga *planeringskommissionernas* hierarkier central och lokalt; (2) *handeln*, som ett system för att reglera marknaden; (3) *sovjetdemokratin*, som ett system för massornas levande styrning av den ekonomiska strukturen.

Om det fanns en universell intelligens av den sort som uppträdde i Laplaces vetenskapliga fantasier – en intelligens som kunde registrera naturens och samhällets alla processer samtidigt, som kunde mäta deras rörelsekraft, som kunde förutse resultaten av reaktionerna mellan dem – så skulle en sådan intelligens givetvis redan på förhand kunna skissera en felfri och fullständig plan, från antalet hektar vete ner till minsta västknapp. Byråkratin inbillar sig ofta att de besitter just en sådan intelligens. Det är därför de så lättsinnigt frigör sig från marknadens och sovjetdemokratis kontroll. Men i själva verket har byråkratin fruktansvärt fel i sin bedömning av sina intellektuella resurser. För sina planers faktiska resultat är de av nödvändighet beroende av de proportioner (man kan med lika stort berättigande säga disproportioner) som de har ärvt från det kapitalistiska Ryssland, av data från de nutida kapitalistiska ländernas ekonomiska struktur, och slutligen av erfarenheterna från den sovjetiska ekonomins egna framsteg och misstag. Men till och med den allra mest korrekta kombination av alla dessa element gör det bara möjligt med en ytterst ofullkomlig ram till en plan, inte mer.

Det oräkneliga antalet levande deltagare i ekonomin, statliga och privata, grupper och individer, måste klargöra sina behov och deras relativa styrka, inte bara genom planeringskommissionens statistiska beslut utan också genom direkt inverkan från utbud och efterfrågan. Planen kontrolleras och förverkligas till stor del via marknaden. Regleringen av marknaden måste i sin tur bero på de tendenser som påvisas via marknadens egna mekanismer. De planer som departementen utarbetar måste visa sin ekonomiska effektivitet med hjälp av kommersiella beräkningar. Det är otänkbart med ett övergångsekonomiskt system utan att kontrollera rubeln. Det förutsätter i sin tur att rubeln har sitt verkliga värde. Utan en fast valutaenhet kan en handelsbokföring bara förvärpa kaoset.

Det ekonomiska uppbygget äger ännu inte rum i ett klasslöst samhälle. Planens centrala inriktning utgörs av frågor om fördelningen av nationalinkomsten. Dessa förändras när klasskampen och samhällsgrupperna, däribland proletariats olika skikt, utvecklas. De viktigaste samhälls- och ekonomiska frågorna är: bandet mellan städerna och byarna, det vill säga balansen mellan det industrin får från jordbruket och det den förser det med; förhållandet mellan ackumulation och

¹ För att rättfärdiga sin kapitulation förutsade Preobrazjenskij 1929 att partiet med hjälp av de statliga jordbruket och kollektivjordbruket inom två år skulle ha tvingat ner kulaken på knä. Fyra år har gått. Och vad har vi? Även om det inte är kulaken som har tvingat ner den sovjetiska handeln på knä, och tvingat den att förolämpa arbetarna – han har ju ”tagits ur tjänst” – så har den starka mellanhanden gjort det. Enligt vår uppfattning hade Preobrazjenskij själv hursomhelst alltför bråttom att gå ner på knä inför den stalinistiska byråkratin.

konsumtion, mellan fonden för kapitalproduktion och lönefonden; regleringen av löner för olika sorters arbete (yrkesutbildade och utbildade arbetare, regeringsanställda, specialister, den administrativa byråkratin); och slutligen hur den andel av nationalinkomsten som går till byarna fördelas mellan böndernas olika skikt. Genom själva sin natur kan ingen av dessa frågor avgöras på förhand av byråkratin, som har avskilt sig från de berörda miljonmassornas ingripande.

Att kampen mellan levande intressen är en grundläggande faktor för planeringen leder oss in på politikens område, ty politik är koncentrerad ekonomi. De verktyg som det sovjetiska samhällets olika samhällsgrupper har – borde ha – är sovjeterna, fackföreningarna, kooperativen, och först och främst det härskande partiet. Bara genom en samverkan mellan den statliga planeringen, marknaden och sovjetdemokratin går det att uppnå en riktig inriktning av övergångsperiodens ekonomi. Även om det inte går att övervinna motsättningarna och obalanserna fullständigt på några år (det är en utopi!), så går det på detta, och bara detta, sätt att säkerställa en minskning av dem. Och med hjälp av det kan den proletära diktaturens materiella grund förstärkas tills dess en ny och segerrik revolution utvidgar den socialistiska planeringens omfattning och omvandlar systemet.

Undertryckandet av NEP, inflationen och upphävandet av sovjetdemokratin

Att införa NEP, att återställa marknadsförhållandena, var först och främst nödvändigt därför att det existerade 25 miljoner självägande bönder. Men det innebär inte att kollektiviseringen ens under sitt första skede kan leda till att marknaden försvinner. Kollektivisering blir genomförbar bara i den mån den berör kollektivjordbrukens medlemmars personliga intressen, genom att forma deras ömsesidiga förhållanden, och relationerna mellan kollektivjordbruken och världen utanför, på basis av kommersiella kalkyler. Det betyder att en korrekt och ekonomiskt sund kollektivisering i detta skede inte skulle leda till att NEP avskaffas, men till att dess metoder gradvis läggs om.

Men byråkratin gick hela vägen. Till en början kan den ha trott att den tog minsta motståndets väg. Byråkratin satte likhetstecken mellan de verkliga och tveklösa framgångar som proletariatets centraliserade ansträngningar ledde till och de framgångar som deras *förhandsplanering* ledde till. Eller för att framställa det på ett annat sätt: den likställde den socialistiska revolutionen med sig själv. Med hjälp av en administrativ kollektivisering dolde de den olösta frågan om att upprätta ett band till byarna. När den ställdes inför NEP:s obalans avskaffade den NEP. Istället för marknadsmetoder utvidgade den tvångsmetoderna.

Den stabila valutaenheten i form av tjervonets utgjorde NEP:s viktigaste vapen. I sitt förvirrade tillstånd trodde byråkratin att den redan stod stadigt med båda fötterna på ekonomiskt stabil mark, att dagens framgångar automatiskt garanterade fortsatta framgångar, att tjervonets inte var en hämsko som bromsade planens omfattning utan tvärtom utgjorde en oberoende källa till kapitaltillgångar. Istället för att styra den ekonomiska processens materiella beståndsdelar började byråkratin fylla igen hålen med hjälp av tryckpressarna. Med andra ord slog den in på en väg av ”optimistisk” inflation.

Efter det administrativa upphävandet av NEP förvandlades de omtalade ”Stalins sex villkor” – ekonomiska bokföringssystem, ackordslöner, etc. – till tomma ord. Ekonomisk bokföring är otänkbar utan marknadsförhållanden. Tjervonets är en måttstock på bandet [mellan stad och by]. Vad har arbetarna för användning av några få extra rubel i månaden om de tvingas köpa livets nödtorft på den öppna marknaden till tio gånger det tidigare priset?

Återupprättandet av öppna marknader var ett medgivande att NEP:s avskaffande kom olämpligt, men ett medgivande som var empiriskt, delvis, tanklöst och motsägelsefullt. Att kalla de öppna marknaderna för en sorts ”sovjetisk” (socialistisk?) handel, i motsats till privat handel och spekulation, är att lura sig själv. Även när kollektivjordbruk handlar på en öppen marknad slutar det med spekulation om livsnödvändigheterna som behövs i närmsta stad, och leder därmed till social uppskiktning, det vill säga till att en minoritet av de mer lyckosamt belägna kollektivjordbruken och oberoende bönderna kan berika sig. När medlemmar i kollektivjordbruken bedriver handel och säljer sitt överskott till spekulationspriser så leder det till en uppskiktning inom kollektiven. Således skapar den öppna marknaden centrifugala krafter inom den ”socialistiska” byn.

Genom att avskaffa marknaden och i dess ställe inrätta asiatiska basarer, har byråkratin, för att fullända det hela, skapat förutsättningar för våldsamma svängningar av priserna, och har följaktligen placerat en mina både under planen och under handelskalkylerna. Som ett resultat av det har det ekonomiska kaoset ökat.

Jämsides med detta fortsätter den redan tidigare påbörjade försteningen av fackföreningarna, sovjeterna och partiet. När byråkratin stötte på motsättningarna mellan städerna och byarna, när de mötte kraven från olika sektorer bland bönderna, från bönderna i sin helhet och från proletariatet, så avfärdade den alltmer bestämt alla som helst krav, protester och kritik. Den enda rätt arbetarna till slut hade kvar var rätten att överskrida produktionsgränserna. Alla försök att påverka den ekonomiska ledningen underifrån beskrivs omedelbart som en höger- eller en vänsteravvikelse, det vill säga görs praktiskt taget till ett brott belagt med dödsstraff. I själva verket har den högsta byråkratin förkunnat att den är ofelbar på den socialistiska planeringens område (och bortser från det faktum att dess medarbetare och inspiratörer ofta har visat sig vara kriminella konspiratörer och sabotörer). På så sätt avskaffades det socialistiska uppbyggets grundläggande mekanism – den anpassningsbara och smidiga *sovjetdemokratin*. Ställd inför den ekonomiska verkligheten och dess svårigheter visade sig byråkratin bara vara beväpnad med ett tilltrasslat och hopfallet tomt skal till en plan, och även med en rejält punkterad egen administrativ vilja.

Sovjetekonomins kris

Om den övergripande ekonomiska nivå som den första femårsplanen satte upp bara hade förverkligats till 50%, så hade det i sig själv ännu inte varit skäl till oro. Faran ligger inte i att tillväxten har saktat in, utan i de växande olikheterna mellan ekonomins olika delar. Även om planens alla väsentliga delar hade varit helt samordnade, så skulle konsekvenserna av en minskad tillväxtkoefficient på 50% i sig själv ha orsakat stora svårigheter: det är en sak att tillverka en miljon skor istället för två miljoner, men en helt annan sak att bara bygga färdigt en halv skofabrik. Men verkligheten är mycket mer komplicerad och motsägelsefull än vårt tänkta exempel. Obalanser ärvs från det

förflutna. De mål planen sätter upp innehåller i sig själva oundvikliga misstag och felberäkningar. På grund av de speciella skälen i varje enskilt fall sker inte icke-uppfyllandet av planen proportionellt. En 50%-ig tillväxt i ekonomin kan innebära att planen på område A är uppfylld till 90% och på område B bara till 10%. Om A beror av B så kan bransch A i den följande produktionscykeln minska till under 10%.

Följaktligen ligger inte olyckan i det faktum att det har visat sig vara omöjligt med ett äventyrligt tempo. Hela problemet är att de vilda industrialiseringssprången har fått planens olika delar i förfärlig motsättning till varandra. Problemet är att ekonomin fungerar utan materiella reserver och utan beräkningar. Problemet är att de sociala och politiska verktygen för att avgöra planens effektivitet har gått sönder eller fördärvats. Problemet är att den ökande obalansen hotar att leda till allt fler och större överraskningar. Problemet är att den okontrollerade byråkratin har knutit sin prestige till den efterföljande ackumuleringen av misstag. Problemet är att en kris är överhängande med en rad konsekvenser som att fabriker tvingas stänga och arbetslöshet uppstår.

Även om man jämför med kapitalismen under dess progressiva skede är skillnaden mellan den socialistiska och den kapitalistiska utvecklingstakten häpnadsväckande. Men det vore ett misstag att betrakta Sovjetunionens tempo under de senaste åren som slutgiltigt. Den genomsnittliga kapitalistiska tillväxtkoefficienten är inte bara resultatet av expansionsperioder utan också av krisperioder. Det har inte varit fallet med den sovjetiska ekonomin. Under de senaste åtta åren har den upplevt en period av oavbruten tillväxt, den har ännu inte lyckats räkna ut sina genomsnittliga index.

Vi kommer givetvis att få höra motargumentet att vi överför kapitalismens lagar på den socialistiska ekonomin, att en planerad ekonomi inte behöver regleras med hjälp av kriser eller ens med hjälp av en i förväg bestämd minskning av takten. Den repertoar av bevis som står till den stalinistiska byråkratins och dess teoretikers förfogande är så begränsad att det på förhand alltid går att förutsäga de speciella generaliseringar de kommer att ta till. I detta fall en uppenbar tårta på tårta: vi har uppnått socialismen och därför måste vi alltid handla "socialistiskt", det vill säga vi måste styra ekonomin så att vi får en ständigt ökande socialistisk planering. Men kärnfrågan är att vi inte har uppnått socialismen. Vi är långt från att behärska den planerade styrningens metoder. Vi genomför bara den första grova hypotesen, och genomför den dåligt, och våra strålkastare är inte på ännu. Kriser är inte bara möjliga, de är oundvikliga. Och byråkratin har redan förberett en hotande kris.

De lagar som styr övergångssamhället är helt andra än de som styr kapitalismen. Men de skiljer sig lika mycket från socialismens framtida lagar, det vill säga från en harmonisk ekonomi som växer på grundval av en prövad, testad och garanterat dynamisk jämvikt. Socialismens produktiva fördelar – centralisering, koncentration, den enhetliga andan inom förvaltningen – är oräkneliga. Men med en felaktig tillämpning, och speciellt om de missbrukas byråkratiskt, kan de förvandlas till sin motsats. Och de har delvis redan blivit förvandlade, ty nu är krisen överhängande. Alla försök att driva på ekonomin med ännu mer piskrapp och hets fördubblar bara olyckorna i framtiden. Det är omöjligt att förutse vilken omfattning krisen kommer att få. Den planerade ekonomins fördelar fortsätter även under krisen, och man kan säga att de visar sig speciellt tydligt under en kris. Kapitalistiska regeringar tvingas vänta passivt tills krisen rasat ut på folkets ryggar, eller ta till ekonomiskt hokusfokus som von Papen. Arbetarstaten möter krisen med alla sina resurser. Alla ledande

hävstänger – budgetkrediter, industri, handel – är samlade i en enda hand. Krisen kan lindras och sedan övervinnas, men inte med högröstade order utan med ekonomiska styrmetoder. Efter den äventyrliga offensiven är det nödvändigt att genomföra en planerad reträtt, så väl genomtänkt som möjligt. Detta är uppgiften för det kommande året, den proletära diktaturens sextonde år. *Il faut reculer pour mieux sauter*: Låt oss slå till reträtt för att desto bättre kunna gå framåt.

Sovjetekonomin i fara

Den officiella pressen trycker nu i nummer efter nummer en oändlig lista på anklagelser mot arbetarna, direktörerna, teknikerna, cheferna, kooperativens personal och fackföreningsmedlemmarna: alla är de skyldiga till att inte fullfölja planerna, instruktionerna och ”de sex villkoren”. Men vad beror det på? Det finns inga objektiva orsaker. Skulden till alltihopa är viljan hos de som anförtrotts att fullfölja planerna etc. Och det är precis vad *Pravda* skriver: ”Finns det några objektiva orsaker till det försämrade arbetet? Inga som helst!” (2 oktober 1932.) Folk vill helt enkelt inte arbeta som de borde – och det är det hela. Centrala exekutivkommitténs plenarmöte i oktober har försäkrat att ”skötseln är otillfredsställande i varenda länk i kedjan.” Givetvis förutom den länk som heter Centrala exekutivkommittén.

Men finns det verkligen inga objektiva orsaker till yrkeskunnandets dåliga kvalitet? Det krävs en viss tid inte bara för vete att mogna, utan också för att bekanta sig med komplicerade tekniska processer. Psykologiska processer är förvisso mer lättpåverkade än växtlighetens processer, men denna foglighet har sina gränser. Man kan inte hoppa över dem. Och dessutom – och det är inte mindre viktigt – man kan inte kräva maximal intensitet och ge minimalt med näring.

Resolutionen från centrala exekutivkommitténs oktobermöte anklagar arbetarna och cheferna för att de inte lyckats göra sina största bedrifter ”definitiva”, och att de ständigt hamnat under de mål de hade satt upp. I själva verket fanns misslyckandet inneboende i själva bedrifternas karaktär. Med hjälp av enorm ansträngning kan en person lyfta en vikt som ligger långt över ens ”genomsnittliga” styrka. Men det går inte att hålla en sådan vikt över huvudet så länge. Det är absurt att anklaga dem för deras oförmåga att göra denna ansträngning ”definitiv”.

Sovjetekonomin är i fara! Det är inte svårt att avgöra vad sjukdomen är. Den härrör ur själva framgångarnas natur. *Ekonomin har drabbats av en bristning*, på grund av alltför stora och dåligt beräknade ansträngningar. Man måste börja bota den, omsorgsfullt och ihärdigt. Så tidigt som 1930 varnade Rakovskij oss: ”Vi går in i en hel epok, som kommer att hamna under rubriken betala igen till fullo för hela det förgångna.”

Den andra femårsplanen

Den andra femårsplanen formades i ”gigantisk” skala.² Det är svårt, eller rättare sagt omöjligt, att ”på avstånd” bedöma hur mycket den andra femårsplanens slutgiltiga index är överdrivna. Men den aktuella frågan handlar inte om den andra femårsplanens balans, utan dess utgångspunkter, dess

² Fiendskapen, ett rent hat, mot det ”gigantiska” ökar snabbt i sovjetiska kretsar, som en naturlig och oundviklig reaktion mot den senaste periodens äventyrspolitik. Men vi behöver inte förklara hur farlig denna reaktion, som den småborgerliga girigheten tycker om, kan bli för det framtida socialistiska uppbygget.

samband med den första femårsplanen. Den andra femårsplanens första år har fått ett tungt arv från den första femårsplanens sista år.

Enligt utkastet är den andra planen en spiralformad fortsättning på den första. Men den första planen har inte fullbordats. Ända från början hänger den andra planen i tomma luften. Om man låter saker och ting fortsätta som hittills, så kommer den andra femårsplanen att börja med att först fylla igen hålen med hjälp av en administrativ piska. Det innebär att krisen kommer att förvärras. På detta sätt går man mot en katastrof.

Det finns bara en utväg: *den andra femårsplanens införande måste skjutas upp ett år*. 1933 måste bli en buffert mellan den första och den andra femårsplanen. Under denna period är det å ena sidan nödvändigt att bekräfta vilket arv den första femårsplanen har lämnat, fylla igen de största luckorna, mildra de outhärdliga obalanserna och räta ut den ekonomiska fronten. Och å andra sidan arbeta om den andra femårsplanen och forma den så att dess utgångspunkter stämmer överens med den första femårsplanens verkliga och inte inbillade resultat.

Innebär inte det bara att perioden för att fullborda den första planen förlängs med ett år? Nej, tyvärr är det inte fallet. De materiella konsekvenserna av fyra års tumult går inte att stryka ur verkligheten med ett penndrag. Det krävs en noggrann ny kontroll, en justering och att man slår fast de tillväxtkoefficienter som verkligen uppnåtts. Ekonomins nuvarande tillstånd utesluter överhuvudtaget alla möjligheter till planerat arbete. 1933 kan inte bli ett extra år i den första femårsplanen, och inte heller det första året i den andra. Det måste få en självständig ställning mellan de två, för att säkerställa att konsekvenserna av äventyrspolitikerna lindras, och de materiella och moraliska förutsättningarna för en planerad tillväxt förbereds.

Vänsteroppositionen var först att kräva att femårsplanerna skulle införas. Nu är den förpliktigad att säga: den andra femårsplanen måste skjutas upp. Bort med all skrikig entusiasm! Bort med spekulationer! Det går inte att förlika med planerad verksamhet. Är ni alltså för en reträtt? Ja, för en tillfällig reträtt. Och hur blir det då med den ofelbara ledningens prestige? Den proletära diktaturens öde är viktigare än en uppblåst prestige.

Året för att återuppbygga kapital

Efter att ha knuffats ur balans är den sovjetiska ekonomin i behov av en verklig återuppbyggnad. Under kapitalismen återställs den rubbade jämvikten av krisens blinda krafter. Den socialistiska republiken gör det möjligt att tillämpa medvetna och förnuftiga botemedel.

Det är givetvis omöjligt att stoppa produktionen i hela landet, som den stoppas upp under reparationer i en fabrik eller ett företag. Men det är heller inte nödvändigt. Det räcker att dra ner på tempot. Det nuvarande produktiva arbetet för 1933 går inte att utföra utan en plan, men den måste vara för ett år, utarbetad på grundval av rimliga kvalitetskvoter.

Förbättringar av kvaliteten måste få första prioritet. Olämpligt byggande bör undanröjas, alla krafter och resurser måste koncentreras på byggande av första klass, förhållandet mellan de olika industribranscherna måste balanseras på grundval av erfarenheterna, fabrikerna måste ställas i ordning, utrustningen måste repareras.

Låt det bli slut på press och hets och att slå rekord, låt varje företags produktivitet underställas sin egen teknologiska rytm. Ge tillbaka det som alltför snabbt har tagits från laboratorierna. Avsluta de byggen som fortfarande inte är klara. Räta ut det som har blivit böjt. Reparera det som har blivit skadat. Förbered fabrikerna för en övergång till ett högre stadium. Kvalitetskvoterna måste få en både elastisk och villkorlig karaktär, så att de inte stör insatser vad gäller kvantitet.

1933 måste få total kontroll över omsättningen av arbetare genom att förbättra arbetarnas villkor. Det är där man måste börja, ty där ligger nyckeln till allt annat. Arbetarna och deras familjer måste garanteras mat, tak över huvudet och kläder. Oavsett vad det kostar!

Företagsledningen och de proletära kadrerna på fabrikerna bör befrias från extra bördor, som att sätta potatis, föda upp kaniner, etc. Alla frågor som handlar om att förse fabrikerna med det nödvändigaste måste inrättas som en självständig och inte en extra uppgift.

Det måste bli ordning på produktionen av konsumtionsvaror. Varorna måste anpassas till mänskliga behov och inte till den tunga industrins obearbetade biprodukter.

Inflationen måste stoppas med järnhand och en stabil valutaenhet måste återupprättas. För att förhindra framtida miljardförluster kan inte denna svåra och smärtsamma operation genomföras utan att oförskräckt dra ner på kapitalinvesteringarna, utan att offra de hundratals miljoner som på ett ineffektivt och olämpligt sätt har placerats i nya byggnader.

Det är angeläget med en tillfällig reträtt både inom industrin och jordbruket. Reträttens omfattning går inte att avgöra på förhand. Det kommer att visa sig först under erfarenheterna att återuppbygga kapitalet.

Förvaltningsorganen måste kontrollera, hjälpa till med och plocka ut allt som är livskraftigt och fungerar, men sluta att driva företagen till gränsen, som är fallet nu. Ekonomin och folket behöver en andningspaus från byråkratiskt våld och äventyrspolitik.

Som tidningarna visar har många chefer på egen hand kommit fram till uppfattningen att 1933 i vissa avgörande avseenden måste skilja sig från innevarande år. Men för att inte utsätta sig för fara drar de inte ut sina tankar till sin slutsats.

Vad gäller järnvägstransporter skriver *EZ*: ”En av de viktigaste uppgifterna 1933 måste bli att fullständigt och slutgiltigt undanröja alla brister, halvfärdiga jobb, dåliga förbindelser och obalanser mellan transportmekanismens olika delar.” Vål talat! Denna formulering borde accepteras i sin helhet och utvidgas till att gälla för hela ekonomin.

Vad gäller traktorfabriken i Stalingrad skriver *Pravda*: ”Vid måste beslutsamt sluta att tillämpa felaktiga arbetsmetoder. För att garantera ett ordnat produktionsresultat måste vi sätta stopp för febern vid bandet.” Det är helt riktigt! I sin helhet representerar en planerad ekonomi ett löpande band i statlig skala. Metoden att fylla igen hål är inte förenlig med en planerad produktion. 1933 måste ”sätta stopp för febern vid bandet”, eller åtminstone avsevärt sänka temperaturen.

Sovjetregeringen har själv förkunnat en ”vändning” från kvantitet till kvalitet inom jordbruket. Det är korrekt men frågan måste ses i mycket vidare skala. Frågan gäller inte bara kvaliteten på upp-

odlingen av jorden, utan hela politiken och praktiken inom kollektiv- och de statliga jordbruken. Vändningen från kvantitet till kvalitet måste också gälla själva administrationens funktionssätt.

Först av allt är det oundvikligt med en reträtt på kollektiviseringens område. Här är administrationen mer än någon annanstans fånge i sina egna misstag. Medan den på ytan fortsätter att ge despotiska order, att med Stalins och Molotovs signaturer specificera det exakta antalet hektar som ska odlas med spannmål, så förs byråkratin i själva verket nu fram av händelsernas ström.

I byarna har det under tiden uppstått ett nytt skikt av så kallade "pensionärer", det vill säga före detta kollektivjordbrukare. Deras antal ökar. Det är fullständigt vansinne att med tvång hålla kvar bönder som snattar skördarna i kollektiven, som säljer utsädet i basarerna och sedan kräver det från regeringen för att så. Men det är inte mindre brottsligt att låta sönderfallet följa sin egen väg. Tendensen att nedvärdera kollektiviseringsrörelsen sticker nu oundvikligen upp sitt huvud även inom partiets led. Att tillåta det vore att kasta ut barnet med badvattnet.

1933 måste få kollektivjordbruket i nivå med de tekniska, ekonomiska och kulturella resurserna. Det betyder att välja ut de mest livskraftiga kollektiven och omorganisera dem i linje med bonde-massornas, först och främst fattigböndernas, erfarenheter och önskningar. Och på samma gång måste villkoren för att få lämna kollektivjordbruken formuleras på ett sådant sätt att störningarna av landsbygdsekonomin, för att inte tala om faran för inbördeskrig, blir så små som möjligt.

Politiken att på ett mekaniskt sätt "likvidera kulaken" har nu i praktiken övergivits. Man borde officiellt sätta ett kors över den. Och samtidigt är det nödvändigt att slå fast politiken att hårt begränsa kulakens exploaterande tendenser. Med detta mål i sinnet måste byarnas lägsta skikt svetsas samman till en förening av fattigbönder.

1933 kommer jordbrukarna att odla jorden, textilarbetarna tillverka tyg, masugnarna kommer att smälta metall och järnvägarna kommer att transportera folk och arbetsprodukter. Men detta års högsta kriterium kommer inte att vara att producera så mycket som möjligt så fort som möjligt, utan att få ekonomin i ordning, kontrollera förråden, skilja det friska från det sjuka och det goda från det dåliga, rensa bort skräp och smuts, bygga behövliga hus och matsalar, göra färdigt taken, installera hygienventilation. Ty för att kunna arbeta bra måste folk först av allt leva som människor och tillfredsställa sina mänskliga behov.

Att reservera ett speciellt år för byggande är en åtgärd som givetvis inte löser någonting som helst av sig själv. Den kan bara få stor betydelse om den förändrar själva inställningen till ekonomin, och först av allt dess levande förkämpar, arbetarna och bönderna. Hur man närmar sig ekonomin tillhör politikens område. Politikens vapen är partiet.

Vår främsta uppgift är att återuppliva partiet. Här måste vi också inventera det tunga arvet från perioden efter Lenin. Vi måste skilja det friska från det sjuka och det goda från det dåliga, rensa bort skräp och smuts, vi måste vädra ut och desinficera byråkratins samtliga kontor. Efter partiet kommer sovjeterna och fackföreningarna. En återuppbyggnad av alla de sovjetiska organisationerna är 1933 års viktigaste och mest trängande uppgift.